

Als zoon van een SS'er móést theatermaker Wim Claeys vroeg of laat zijn verhaal vertellen. In 'Zwartzak' vechten zijn woede en zijn begrip een moeilijke strijd uit die utopisch eindigt, met het strijken van alle vlaggen. **PETER VANTYGHM**

Mijn papa is ter dood veroordeeld. Het was muisstil toen Wim Claeys (45) dat in de klas zei toen hij negen jaar oud was. Naïef en achteloos: alsof het iets heldhaftigs was. Het is ook muisstil wanneer hij het 36 jaar later vertelt in de Minardschouwburg. Maar nu kan Claeys de situatie ontmynen met een grap. En iedereen weet toch al dat zijn vader, Waffens-SS'er en Oostfrontstrijder Stefaan Claeys, destijds gratie kreeg.

Het kan niet gemakkelijk zijn. We kennen Claeys als accordeonist bij folkgroepen als Ambrozijn en Tref, als oprichter van de Boombals en sinds enkele jaren als muzikale verteller. In al die gedaantes was zijn linkse signatuur vanzelfsprekend. Deze voorstelling is een *outing*: hij is de zoon van een 'zwartzak'.

'Tien jaar geleden was ik niet rijp om hiermee naar buiten te komen', legt hij ons een dag na de

première uit. 'Ik ben lange tijd woedend geweest op het milieu waarin ik opgroeide, op die mensen die altijd de meest extreme keuzes maakten. En ik schaamde mij. Mijn ogen zijn pas geleidelijk aan opengegaan.'

Over dat ontgroeningsproces gaat *Zwartzak*, een eenakter. Als een volksverteller speelt Claeys zichzelf, zijn vader, een Duitse soldaat en een geestelijke, en als het moet een half leger. Hij speelt viool en accordeon, en zingt een lang lied over het niet-weten. Omdat hij dat allemaal ongekunsteld doet, en zich hoedt voor elke vorm van romantiek, weegt de voorstelling door als écht en eerlijk.

Geschiedenis

Het thema ligt natuurlijk gevoelig. Ook onbedoeld liggen minimaliseren en vergoelijken op de loer. Als Claeys over de samenvoeging van duizenden Vlaamse Oostfronters aan de Vooruit in 1941 vertelt, klinkt dat haast enthousiast. 'Ik maak theater. Ik heb

die episode goed bestudeerd op een filmpje. Zo moet mijn vader dat ervaren hebben. Waarom zou ik de geschiedenis niet mogen weergeven zoals ze was?'

De geschiedenis is deze: de Waffens-SS was het Europese leger van de Nazi's, een geïntegreerd deel van de Schutzstaffel (SS), en medeverantwoordelijk voor massa-executies, pogroms en de Holocaust. De organisatie ronselde ook niet-Duitse vrijwilligers. Zo ontstond vanaf 1941 het 'Vlaams legioen': soldaten die tegen het communisme wilden vechten, of ko-

zen voor het financiële gewin en een onafhankelijk Vlaanderen.

Wim Claeys wil niets vergoelijken. In de middelbare school hoorde hij over de Holocaust, thuis gooide hij het eruit: 'Sta jij niet stijf van het schuldgevoel en de spijt dat je meegeholpen hebt met een regime dat een miljoen mensen vermoord heeft?'. Zijn vader gaf zijn zoon een beetje houvast, en hulde zich daarna in stilte, voor jaren.

Claeys is ook genuanceerd. 'Ik heb thuis nooit nazisymbolen gezien. Mijn pa had daar niets mee. Hij was wel fier op het Vlaamse legioen en het berkenkruis. Na de oorlog vormden die Oostfronters een netwerk, omdat ze in elkaars armen gedreven werden: ze zorgden voor elkaar. Kijk, ik heb een goeie jeugd gehad.'

Zwartzak is geen afrekening. De zoon ontslaat zijn pa niet van zijn verantwoordelijkheid, maar herinnert zich ook zijn ouderliefde en zijn gevoel voor humor.

Volksmuziek

Op zijn zevende werd Claeys lid van het Vlaams Nationaal Jeugdverbond (VNJ). Logisch, zegt hij: zoals de kinderen van katholieken naar de KSA of Chiro gingen, stuurden 'zwarten' hun kinderen naar de VNJ. Hij bleef er tot zijn 21ste, een periode waarin 'de schellen in stappen van mijn ogen vielen'. Toen hij op zijn 22ste volksmuziek ging studeren in Zweden, begon zijn nieuwe leven.

Op de VNJ is hij erg boos. 'Ik

'Ik zing nu her en der Gentse liedjes. Dat geeft mensen identiteit. Ook vluchtelingen kunnen zich, door mee te zingen, Gentenaar voelen'

vind dat ze kinderen misleiden. Steeds die extreme politieke standpunten, die liedjes van de collaboratie. Ik heb jongens hakenkruisen zien knutselen! Neem ik mijn ouders kwalijk dat ik daarheen ging? Ik denk dat ouders daar weinig vat op hebben. Mijn dochters spelen vandaag in de scouts *verkrachterke* en *gescheurde vagina*. Moet ik nu zeggen dat ze niet meer mogen gaan?'

Ook de kerk ontsnapt niet. In mooi belichte flashbacks volgen we de groeiende druk op Stefaan Claeys om dienst te nemen als Oostfrontier. 'Het is Rome of Moskou', stookt de priester. En hij zal zijn diploma als leraar voor niets krijgen. Na de oorlog spreekt dezelfde priester heel andere taal.

En meer dan veertig jaar later ontdekt Wim Claeys dat hij, de na-zaat, geen burgerrechten heeft.

Bang

'Ik ben wel bang geweest', zegt hij. 'In de jaren 90 heerste na Zwarte Zondag een backlash tegen al wat rechts was. Ik vond dat onrechtvaardig tegenover ons, de kinderen. Maar ik bleef stil. Ik was muzikant geworden: dat was deels mijn ontsnappingsroute.'

'De Boombals waren mijn antwoord op de volksdansromantiek. Ambrozijn was een antwoord op verkeerde nostalgie, iets waar ik met hart en ziel tegen vecht. Ik zing nu her en der Gentse liedjes. Ik zie daarin iets wat mensen identiteit geeft, en dat hebben ze nodig. Ook vluchtelingen kunnen zich, door mee te zingen, Gentenaar voelen. Nationalisme sluit ik uit, ik sta voor inclusie.'

Het einde van *Zwartzak* is een utopie. Overal worden de vlaggen neergelegd. 'Naïef, ja, maar mijn droom', zegt Claeys.

'Zwartzak' van Wim Claeys.

Gezien in Minard, Gent op 22/10

★★★★☆

Op tournee tot 2 december.

Wim Claeys ontslaat zijn pa niet van zijn verantwoordelijkheid, maar herinnert zich ook zijn ouderliefde en zijn gevoel voor humor. © Brecht Van Maele

EXPO ISLAM
DIT IS OOK ONZE GESCHIEDENIS!
EUROPA EN ZIJN ISLAMITISCHE ERFENIS
BRUSSEL - VANDERBORCHTGEBOUW

WWW.EXPO-ISLAM.BE
15.09.2017
> 21.01.2018

FOLLOW & LIKE US
TEMPORA-EXPO

